

УДК 796.011.7:793.3

DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7646.3.1.2020.203964>

ХОРЕОГРАФІЯ ЯК КУЛЬТУРНО-ЕСТЕТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ РОЗРОБКИ ЗМАГАЛЬНИХ ПРОГРАМ ТЕХНІКО-ЕСТЕТИЧНИХ ВИДІВ СПОРТУ

Ситченко Катерина Володимирівна,

викладачка,

Харківська державна академія культури,

Харків, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-2807-1356>,

oxyd2011@mail.ru

Мета статті – виявити роль хореографії як культурно-естетичного компонента підготовки та виступів спортсменів техніко-естетичних видів спорту. **Методологія дослідження** ґрунтується на теоретичному аналізі наукової й методичної літератури, емпіричного матеріалу; систематизації та класифікації джерел, відомостей та ін.; мистецтвознавчому аналізі змагальних програм у техніко-естетичних видах спорту крізь призму хореографії. **Наукова новизна** полягає у проведенні комплексного аналізу естетичної ролі хореографії у створенні змагальних програм у техніко-естетичних видах спорту; доведенні, що драматургічні та художньо-виражальні засоби хореографії є підґрунтям для створення змагальної програми в будь-якій дисципліні техніко-естетичних видів спорту. **Висновки.** Залучення хореографії до спортивних програм техніко-естетичного спрямування має не лише методичний, а й культурно-естетичний аспект. Виразальні засоби хореографії допомагають розвинути в спортсменів танцювальність, музикальність, емоційність, розкривають індивідуальні артистичні риси виконавців і в цілому сприяють підвищенню рівня виконавської майстерності спортсменів. Хореографічна композиція, побудована за всіма правилами драматургії (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка, фінал) є підґрунтям для створення змагальної програми в будь-якій дисципліні техніко-естетичних видів спорту. Її побудові слугує все різноманіття видів хореографічного мистецтва (класичний, народний, бальний, сучасний та ін. танці), органічно поєднаних із специфікою спорту. Закінчена змагальна програма має бути видовищною і виразною, відповідати вимогам узгодженості вправ з характером музики, мати оригінальні спортивні елементи й танцювальну «лексику», підкреслювати артистичність спортсменів, синхронність їх командного виступу.

Ключові слова: хореографія та спорт; техніко-естетичні види спорту; танець.

ХОРЕОГРАФИЯ КАК КУЛЬТУРНО-ЭСТЕТИЧЕСКИЙ КОМПОНЕНТ РАЗРАБОТКИ СОРЕВНОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ТЕХНИКО-ЭСТЕТИЧЕСКИХ ВИДОВ СПОРТА

Ситченко Екатерина Владимировна,
преподаватель,
Харьковская государственная академия
культуры,
Харьков, Украина,
<https://orcid.org/0000-0003-2807-1356>,
oxyd2011@mail.ru

Цель статьи – выявить роль хореографии как культурно-эстетического компонента подготовки и выступлений спортсменов технико-эстетических видов спорта. **Методология исследования** основана на теоретическом анализе научной и методической литературы, эмпирического материала; систематизации и классификации источников, сведений и др.; искусствоведческом анализе соревновательных программ в технико-эстетических видах спорта сквозь призму хореографии. **Научная новизна** заключается в проведении комплексного анализа эстетической роли хореографии в создании соревновательных программ в технико-эстетических видах спорта; доказательстве, что драматургические и художественно-выразительные средства хореографии являются основой для создания соревновательной программы в любой дисциплине технико-эстетических видов спорта. **Выводы.** Привлечение хореографии в спортивные программы технико-эстетического направления имеет не только методический, но и культурно-эстетический аспект. Выразительные средства хореографии помогают развить у спортсменов танцевальность, музыкальность, эмоциональность, раскрывают индивидуальные артистические черты исполнителей и в целом способствуют повышению уровня исполнительского мастерства спортсменов. Хореографическая композиция, построен-

CHOREOGRAPHY AS A CULTURAL AND AESTHETIC COMPONENT OF COMPETITION PROGRAMS' DEVELOPMENT OF TECHNICAL AND AESTHETIC SPORTS

Kateryna Sytchenko,
lecturer,
Kharkiv State
Academy of Culture,
Kharkiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-2807-1356>,
oxyd2011@mail.ru

The purpose of the article is to identify the role of choreography as a cultural and aesthetic component of the preparation and performances of athletes of technical and aesthetic sports. **Methodology.** The research methodology is based on a theoretical analysis of scientific and methodological literature, empirical material; systematization and classification of sources, information, etc.; art analysis of competitive programs in technical and aesthetic sports through the prism of choreography. **The scientific novelty** consists in conducting a comprehensive analysis of the aesthetic role of choreography in creating competitive programs in technical and aesthetic sports; proving that the dramatic and artistic expressive means of choreography are the basis for creating a competitive program in any discipline of technical and aesthetic sports. **Conclusions.** The involvement of choreography in sports programs of technical and aesthetic direction has not only a methodological but also a cultural and aesthetic aspect. The expressive means of choreography help to develop athletes' danceability, musicality, emotionality, reveal the individual artistic features of the performers and, as a whole, increase the level of performing skills of the athletes. The choreographic composition, built according to all the rules of drama (exposition, set-up, development of action, climax, denouement, ending) is the basis for creating a competitive

ная по всем правилам драматургии (экспозиция, завязка, развитие действия, кульминация, развязка, финал) является основой для создания соревновательной программы в любой дисциплине технико-эстетических видов спорта. Ее построению служит все многообразие видов хореографического искусства (классический, народный, балетный, современный и др. танцы), органично сочетающихся со спецификой спорта. Законченная соревновательная программа должна быть зрелищной и выразительной, отвечать требованиям согласованности упражнений с характером музыки, иметь оригинальные спортивные элементы и танцевальную «лексику», подчеркивать артистичность спортсменов, синхронность их командного выступления.

Ключевые слова: хореография и спорт; технико-эстетические виды спорта; танец.

program in any discipline of technical and aesthetic sports. Its construction is the whole variety of types of choreographic art (classical, folk, ballroom, modern and other dances), organically combined with the specifics of sports. The completed competitive program should be spectacular and expressive, meet the requirements of consistency of exercises with the nature of music, have original sports elements and dance “vocabulary”, emphasize the artistry of athletes, the synchronism of their team performance.

Keywords: choreography and sport; technical and aesthetic sports; dance.

Актуальність теми дослідження. Взаємодія спорту й мистецтва має давнє історичне коріння, яке бере свій початок від світоглядних концепцій стародавніх греків, котрі, як відомо, наполягали на поєднанні спорту з естетикою мистецтва та філософією задля виховання досконалої, усебічно розвиненої людини. У проблемному полі сучасної науки знаходяться технико-естетичні види спорту (художня гімнастика, фігурне катання, синхронне плавання, естетична гімнастика, акробатичний рок-н-рол, спортивні танці на паркеті й ін.), де хореографічний компонент відіграє значну роль в підготовці та виступах спортсменів. З'ясування специфіки естетичного крізь призму хореографії в цих видах спорту є однією з актуальних проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Можна вести мову про диференціацію наукових зацікавлень авторів досліджень відповідно до спортивних дисциплін. Зокрема виявленню ролі хореографії в гімнастичних та танцювальних видах спорту присвячено праці Г. Артем'єва та Т. Мошенської (2018), О. Румби (2006) й ін., у художній гімнастиці – С. Борисенко (2000), І. Вінер-Усманової, О. Крючек, О. Медведєвої та Р. Терехіної (Вінер-Усманова и др., 2015) й ін., в естетичній гімнастиці – С. Жигаревої (Жигарева, 2017) та ін., у спортивній гімнастиці – М. Сучиліна (Сучилин, 2008) й ін., у синхронному плаванні – М. Максимової (2017) та ін., в акробатичному рок-н-ролі – Л. Луценко (2002), В. Терехина, О. Медведєвої, О. Крючек та М. Баранова (Терехин и др., 2015) й ін., в аеробіці – В. Тодорової (2018) та ін. Теорії, історії й загальним аспектам адаптації хореографії до навчально-тренувальної діяльності спортсменів присвячено дослідження О. Головка (2011), Т. Мостової, І. Дегтярьова та Т. Дьомочкіної (Мостовая и др., 2017), В. Сосіної (2018), І. Шипіліної (Шипилина, 2004) й ін. Однак у зазначених працях

лише побіжно розглядається естетичне значення власне хореографії для розробки змагальних програм техніко-естетичних видів спорту.

Мета статті – виявити роль хореографії як культурно-естетичного компонента підготовки та виступів спортсменів техніко-естетичних видів спорту.

Виклад основного матеріалу. Культурно-естетичний ефект від виступу спортсменів на змаганнях є важливим компонентом професійної діяльності в техніко-естетичних видах спорту. Досягненню цього ефекту сприяє не лише досконала фізична підготовка учасників змагань, а й упровадження лексичних елементів та драматургічних канонів хореографічного мистецтва в побудову спортивних виступів.

Варто наголосити, що переважній більшості техніко-естетичних видів спорту притаманна наявність двох видів програм – обов'язкової та довільної. Перша програма містить елементи та фігури, які демонструються у суворій відповідності встановленим правилам; друга – вправи за вибором спортсмена й тренера, в яких яскраво проявляється індивідуальність виконавця, його художній смак і музичальність; отже, на перший план виходить культурно-естетичний аспект виступу – краса і гармонійність рухів, їхня єдність з музикою.

Фундатором обох програм, як правило, є хореограф, який створює танцювальне тло спортивної композиції. Головним його завданням стає органічне поєднання художнього й спортивного без переобтяження першим або другим. Адже, з одного боку, дух змагання зобов'язує хореографа насичувати композицію найскладнішими спортивними елементами, а з іншого – він має провести через всю програму змістовну художню лінію. Створити необхідні умови для об'єднання цих двох, часом суперечливих, складників допомагає музика та вдало підібрана структурна побудова спортивного виступу.

Підґрунтям для створення спортивних програм у техніко-естетичних видах спорту слугує різноманіття всіх форм хореографічного мистецтва: класичний, народно-сценічний, характерний, сучасний та ін. танці. Значне місце в роботі над змагальною програмою відведено естрадності, а саме: видовищності та розкриттю яскравої індивідуальності виконавців у цих композиціях.

У водних видах спорту досягнення особливого культурно-естетичного ефекту потребує композиційна програм із синхронного плавання. За кількістю учасників композиції в цьому виді спорту розподіляються на сольну, дуетну та групову (до восьми осіб). У самостійний вид виділяються показові виступи, які вводять у програму спортивних свят. Із позиції спортивних вимог програма синхроністів поділяється на технічну (обов'язкову) й довільну. Перша містить виконання заздалегідь розроблених фігур у суворій відповідності встановленим правилам. Друга програма будується на різноманітних вправах, підібраних за індивідуальним вибором тренера, хореографа й спортсменів. Саме в ній поряд із спортивним демонструється високий культурно-естетичний результат виступу – краса й гармонійність рухів, їхня єдність із музикою.

Варто наголосити, що, незважаючи на вирішальну думку тренера стосовно побудови композиції, хореограф не обмежений у творчій роботі щодо структури та художнього змісту програми. Саме він обирає необхідне пластичне рішення танцю на воді згідно з жанром, драматургією і національним колоритом музики,

що, своєю чергою, покращує виразність рухів, яскравіше виявляє індивідуальні здібності спортсменів, розкриває їхній образний потенціал.

Насамперед хореографом оцінюється хронометраж музичного супроводу, приділяється значна увага розміру й ритмічним акцентам, адже лише за умов повного оволодіння темпом певного музичного фрагменту спортсмени здатні досягти цілковитої гармонії у спортивно-танцювальній композиції. Для синхронного плавання важливою є також рівномірність музичного супроводу, яка має відповідати характеру плавальних рухів. Так, частота рухів плавчинь у середньому дорівнює одному руху в секунду (наприклад, саме такий темп мають мелодії вальсу, мазурки (3/4), гавоту, танго (4/4), польки (2/4) тощо). Наголоси і фрази музичного твору мають бути простими й легкими за розпізнаванням. Варто враховувати й те, що рухи краще виконувати під знайомі мотиви з нескладним оркеструванням. Вправи, пов'язані з музичною динамікою, треба будувати на різних динамічних відтінках мелодії. Зміни в характері рухів відповідно до сили звучання музики сприяють особливій виразності елементів, різноманіттю їхнього емоційного забарвлення. Наприклад, у місцях слабого звучання (*piano*) рухи мають спокійний, поміркований характер, а в місцях гучного звучання (*forte*) – жвавіший.

Програмний музичний матеріал, який містить розвиток музичної теми, дає спортсменам змогу показати свою майстерність у вигіднішому світлі. Варто звертати увагу на такі музичні п'єси або фрагменти творів, у яких зміна темпоритмічних характеристик вдало відповідає розподілу частин спортивної програми. Наголосимо, що можливе також використання окремих частин з кількох музичних творів (одного або кількох композиторів), поєднаних у єдину фонограму. У найкращих своїх варіантах фонограма – це низка фрагментів, на кожен з яких накладається підбір рухових елементів. Водночас наявність цілісної драматургії є ключовою вимогою до фонограми. У музиці має яскраво проявлятися експозиція образу, його розробка, кульмінація й розв'язка у фіналі. Все це демонструється у стислому відрізку часу в контрастних темпових епізодах, де, крім художнього завдання, на перший план виходять технічні можливості спортсменів. Зауважимо, що інколи підбір музичних уривків сприяє навіть кращому розкриттю індивідуальностей виконавців, ніж використання однієї трьох-чотирьох хвилинної купюри. За умов змонтованої фонограми простіше розподілити моменти демонстрації необхідної кількості фігур, комбінацій, статичних поз. Внаслідок цього враження від програми значно покращується. Існує ще один, імовірно, найідеальніший спосіб підбору музичного матеріалу – використання твору, спеціально написаного композитором. Безумовно, останній вимагає великої творчої роботи і може бути призначений лише для спортсменів найвищого класу. У такому разі хореограф задалегідь розробляє композицію, розставляє в ній необхідні фігури, комбінації й елементи, вибудовує динаміку програми відповідно до умов реалізації технічної та функціональної підготовки спортсменів. Композитор, урахувавши цю «партитуру», пише певну музичну форму (Белоковский, 1985, с. 83–84).

Досягненню високого спортивного й культурного-естетичного ефекту від виступу синхроністів сприяє правильна оцінка співвідношення можливостей спортсменів і виразних засобів оркестрування. Наприклад, на тлі багатоголосного звучання симфонічного оркестру рухи виконавиці-одиначки у великому прямокутнику басейну виглядатимуть відчайдушною спробою спортсменки приверну-

ти до себе суддівську увагу. Тому, підбираючи музичні твори в синхронному плаванні для одиночної програми віддають перевагу музичним творам, написаним для одного інструмента. І навпаки, переконливішим виглядає виступ спортсменок, у якому досягнуто цілісне художнє враження завдяки діалогу музичного супроводу й кількісного складу виконавців. Проте не можна вважати вдалим захоплення винятково танцювальною музикою, особливо для солісток. Така музика створюється для конкретних сценічних умов, і тому спортсменкам у воді не завжди вдається передати відповідний темп, ритм і характер рухів у танці. Крім того, однопланова за призначенням музика розважального жанру може спровокувати монотонну побудову танцювальних комбінацій (Белоковский, 1985, с. 87).

З'ясовуючи особливості композиційної побудови виступів у синхронному плаванні, варто наголосити, що обов'язкова програма складається з виконання фігур, кількість і черговість яких визначається правилами змагань. Щоб спортсмени змогли виконати будь-які запропоновані фігури, вони мають знати всі їхні можливі комбінації. Щонайменше нараховується тридцять шість фігур, розподілених на шість серій. Кожна серія містить фігури з чотирьох груп, крім того, додаються дві фігури з великим коефіцієнтом складності. Серія фігур визначається в результаті жеребкування за вісімнадцять годин до початку змагань. Отже, спортсмени не мають часу для розучування, а обмежуються лише повторенням заздалегідь відпрацьованих позицій, рухів і способів переміщень (Белоковский, 1985, с. 11-14).

Зовсім інше, переважно художнє «навантаження», спортсмени отримують у довільній композиції. Остання починається з моменту ввімкнення фонограми за сигналом помічника судді або старшого арбітра на бортику басейну або безпосередньо у воді. Рухи на бортику басейну відіграють далеко не останню роль у створенні попереднього культурно-естетичного враження про гармонійність всієї композиції. У ці короткі миті оцінюється хореографічна підготовка спортсменок, їхній костюм, артистизм та оригінальність входження у воду. Рухи на бортику басейну за пластикою й манерою виконання мають відповідати характеру основної теми довільної програми. Це експозиція – перший розділ рухів, що містить виклад основного тематичного матеріалу, поданий короткими хореографічними прийомами. Тут можуть бути застосовані пози для пар і груп, підтримки типу партерних підтримок у балеті, танцювальні рухи, елементи пантоміми і акробатичні вправи. Завершуються рухи на бортику стрибком у воду. На жаль, окремі хореографи відмовляються від виконання рухів «на суші», враховуючи їхню необов'язковість за правилами змагань. Таке трактування нерідко викликано низкою об'єктивних причин, основною з яких є погана танцювальна підготовка спортсменок, їхня невпевненість у хорошому стрибку та акуратному зануренні у воду (Белоковский, 1985, с. 88; Максимова, 2017, с. 22).

Хореографу важливо віднайти для довільної програми такі ознаки виразного руху, які б мали точне смислове забарвлення й могли підкреслити емоційний та смисловий характер музичного фрагменту, в іншому випадку пластичний малюнок буде мати поверхневий, орнаментальний характер (Белоковский, 1985, с. 93). При розробці схеми пересування доцільно користуватися зменшеними планом на папері з урахуванням місць зупинок для виконання комбінацій, фігур, підводних рухів, вистрибувань, виштовхувань тощо. Для кращого естетичного ефекту

техніка переміщення спортсменок має узгоджуватися з темпом музики, забезпечувати безперервність руху між виконанням фігур і їхніх з'єднань, спрямовувати рухи руками або ногами над поверхнею води для вирішення необхідних пластичних завдань, гарантувати стабільність виконання елементів (Белоковский, 1985, с. 89; Новикова, 1981, с. 12).

У довільній програмі хореографи нерідко застосовують чимало цікавих некла-сифікаційних, оригінальних фігур і рухів, що з'єднуються в ланцюжок послідовних дій. За спортивною термінологією з'єднувальні елементи прийнято називати зв'язками, а новоутворені фігури – гібридами. Якщо під час виконання програми спортсменка поєднує кілька гібридів і фігур, то таке новоутворення називають комбінацією. Підбір останніх залежить від технічної і функціональної підготовки спортсменів та форми музичного матеріалу, взятого за основу композиції.

Композиційна різноманітність довільної програми синхроністок передбачає включення танцювальних рухів і технічних елементів, які добре проглядаються з трибун і є не тривалими за часом. Урізноманітнення композиції досягається також за рахунок незвичайних вихідних положень. Гарне враження залишають оригінальність перебудов на воді у групових комбінаціях. У парних виступах радо вітаються взаємодії партнерок. Ефект різноманітності створюють так само синхронні рухи, що виконуються на відстані і при зближенні виконавиць, а також зміна партнерок у виштовхуваннях при підтримках. На змістовність композиції впливає варіативність елементів, яка демонструється, насамперед, у рівноспрямованих рухах, тобто однакового володінні обертаннями в обидві сторони або виконання двох схожих елементів (Белоковский, 1985, с. 91). Не останню роль відіграє ступінь складності залучених танцювальних вправ, які мають виконуватися у воді при тривалій затримці дихання легко й невимушено. Зупинки руху під час фіксації поз при високому положенні тіла, точність переміщення завдяки малопомітним рухам рук так само відносяться до категорії складних різноманітних елементів (Белоковский, 1985, с. 92; Максимова, 2017, с. 45).

Культурно-естетичне враження від спортивного виступу чи не найяскравіше проявляється в гімнастичних видах спорту, адже саме в них гармонійно поєднуються художній зміст змагальної програми, високий рівень складності залучених елементів та яскраві технічні показники виконавців. На жаль, в останні десятиліття ускладнення правил змагань нерідко призводить до того, що гімнастичні види спорту стають менш видовищними й художньо виразними. Переважання в змагальній програмі елементів підвищеної складності нерідко порушує гармонію між композицією, музикою та виконанням.

Програми окремих різновидів гімнастичних видів спорту мають власні композиційні особливості. Наприклад, у сучасній художній гімнастиці зміст спортивної програми має відповідати спеціальним вимогам правил змагань щодо структурного різноманіття елементів, їхньої послідовності, прогресивного розподілу в початковій, основній та фінальній частинах. Сучасні змагальні програми насамперед повинні розкривати індивідуальні переваги гімнасток. Процес побудови гімнастичної композиції має містити не лише компоновку елементів, а й стилістичне оформлення частин усіх вправ в цілому. Отже, з метою досягнення найвищого естетичного ефекту в створенні гімнастичної композиції варто дотримуватись таких закономірностей: єдність (цілісність), контрастність, емоційність.

Для змагальних програм у художній гімнастиці характерний і екстенсивний шлях розвитку завдяки збільшенню кількості складних танцювальних елементів, і інтенсивний – завдяки безпосередньому ускладненню спортивно-хореографічних комбінацій (заміна старих елементів на нові, складніші). Наголосимо, що за підбором засобів (особливо за різноманітністю й складністю стрибків) композиційна побудова в програмах з художньої гімнастики є наближеною до чоловічої класичної хореографії, хоча пластичні закономірності жіночої танцювальної лексики в ній активно зберігаються. Наголосимо також, що успіху досягають ті спортсменки, які разом із хореографом і тренером винаходять нові оригінальні елементи високого технічного рівня.

Розробляючи танцювальну композицію в художній гімнастиці, хореографу варто враховувати потребу демонстрації в ній художньо-естетичного виконання, що визначається насамперед такими зовнішніми критеріями, як постава (наявність підтягнутого корпусу із прямою спиною, утягнутим животом, опущеними плечима й трохи піднятою головою), розгорнутість ніг (поворот стегна, коліна, стопи назовні від 45 до 90 градусів), стійкість (збереження рівноваги під час виконання елементів), точність (сувора відповідність техніки виконаних елементів в заданих параметрах), легкість (виконання рухів без видимих зусиль), злитність (плавність переходів від одного руху до іншого за відсутності видимих зупинок) та закінченість рухів (акцентований жест). Водночас хореографу необхідно представити драматичний аспект виконавської майстерності спортсмена, який визначається здатністю гімнасток створювати образ, передавати почуття й настрої за допомогою виразних жестів і міміки, демонструвати музикальність (узгодженість рухів з темпом, ритмом, акцентами в музиці), танцювальність (відповідність танцювальних рухів заданому хореографічному жанру й музичному супроводу), виразність (узгодженість рухів рук, голови, тулуба, ніг, які підкреслюють спрямованість і характер пози, жести) та емоційність (Винер-Усманова і др., 2015, с. 37-38).

Схожі умови побудови спортивних програм має естетична гімнастика. Проте в її композиціях вагоме місце відведено акробатичним підтримкам, які поділяються на три основні групи: статичні, динамічні й комбіновані. До першої відносяться вертикальні, горизонтальні та підтримки з ухилом; другі складаються з пересувань «верхніх» (у повітрі) та «нижніх» (на підлозі) учасниць команди; треті містять підкидання спортсменки в повітря з її одночасним обертанням або зміною пози. Важливим художнім аспектом результативності виконання танцювальної програми в естетичній гімнастиці є синхронізація дій учасників змагань (Жигарева, 2017, с. 11–12, 17). Окремої уваги під час роботи над спортивною програмою з естетичної гімнастики потребують такі важливі складники танцювального мистецтва, як баланс, артикуляція та гравітація. Особливого значення в цьому контексті набуває робота з партерними рухами, яка допомагає засвоїти техніку падіння та зміщення центру тяжіння.

Культурно-естетичне враження від композиційної побудови танцювальної програми в аеробній гімнастиці (спортивна аеробіка) базується насамперед на демонстрації гнучкості та сили, безперервного руху, виконанні складних спортивно-танцювальних елементів. Композиція в спортивній аеробіці – це комплекс логічно пов'язаних між собою рухових дій, розташованих у певному порядку. Він

має кілька частин (структуровані аеробні з'єднання), що складаються з елементів, перестроювань, пірамід і взаємодій.

На сучасному етапі розвитку спорту виконання хореографічної композиції в спортивній аеробіці характеризується не лише високим рівнем виконавської майстерності, а й максимальною артистичністю. Отже, контроль опанування танцювального матеріалу відбувається двояко: з одного боку – легкість і невимушеність, з іншого – образне втілення. Відмінною рисою спортивної композиції для груп (п'ять спортсменів, однакових або різних за статтю) або тріо є одночасна повноцінна робота всіх виконавців, синхронне виконання ними програми на високому технічному рівні. Зміст їхньої композиції характеризується великою різноманітністю рухових дій, що виконуються в тісній взаємодії між спортсменами, кожен з яких володіє різними здібностями і фізичними можливостями (Соколова, 2016).

Культурно-естетичний ефект від показових виступів виконавців спортивних форм танцю безпосередньо досягається гармонійним поєднанням мистецтва танцю й спорту. Так, в акробатичному рок-н-ролі, де змагальна програма триває від 55 секунд до 3-х хвилин (залежно від дисципліни), композиційні особливості виступу характеризуються швидким темпом рухів і музики, підкресленістю акцентів, своєрідністю хореографічної лексики, оригінальністю підтримок і специфічністю акробатики. Зміст змагальних програм в акробатичному рок-н-ролі можна умовно класифікувати на елементи хореографії та акробатичні вправи. Серед танцювальних рухів треба виділити: основний хід рок-н-ролу та його різновиди (складають так звану «техніку ніг»), що використовуються на тлі класичної, народної або бальної (латиноамериканської) хореографії та елементів танцю модерн. Танцювальні фігури виконуються в парі й самостійно. У цьому контексті великого значення набуває індивідуальна та колективна технічна майстерність спортсменів. Естетичну ознаку останньої визначають узгодженість, чіткість рухів і вміла взаємодія виконавців між собою. Адже танцівникам, особливо тим, що змагаються в парах і групах, необхідно виконувати рухи з однаковою амплітудою, швидкістю, силою, висотою, дальністю і темпом – саме від цього залежить загальний успіх змагальної програми (Терехин и др., 2015, с. 8). Хореограф-постановник має враховувати, що танцювальні рухи виконуються під специфічну («рок-н-рольну») музику з переміщеннями в різних напрямках та використанням різноманітних обертань, елементів акробатики та напівакробатики. Варто також пам'ятати, що характерною особливістю технічного виконання всіх елементів в акробатичному рок-н-ролі є точність форми рухів, дотримання правильної постави, чіткість усіх фаз руху та специфічний художній стиль виконання.

У спортивній бальній хореографії культурно-естетичний аспект виступу залежить від власних законів технічного виконання та композиційної побудови спортивної програми, які базуються на потужних світових культурних традиціях та історії. Наголосимо, що в танцювальному спорті техніка – це, насамперед, лише засіб художнього вираження й відображення певного образу. Під технічною підготовленістю варто розуміти ступінь засвоєння спортсменом системи рухів, яка відповідає особливостям цього виду спорту і спрямована на досягнення високих спортивних результатів.

У спортивних бальних танцях одним з основних завдань індивідуальної технічної й естетичної підготовки спортсменів є вдосконалення мистецтва фізичного володіння своїм тілом (у тому числі емоційного й артистичного). Цей аспект естетичної діяльності спортсменів-танцівників особливо важливий у парних та групових виступах, де увага приділяється презентації виконавської майстерності пари або групи як єдиного цілого. В ансамблевому виконанні спортивних бальних танців (командний виступ – формейшн) індивідуальні художні особливості повинні підпорядковуватись спільним діям усіх спортсменів, об'єднаних у змаганнях командною участю. При цьому визначальним у їхніх діях є забезпечення потрібної швидкості, синхронності (тотожності в амплітуді рухів і тривалості) та артистичності виконання руху.

Наукова новизна дослідження полягає в проведенні комплексного аналізу естетичної ролі хореографії в створенні змагальних програм у техніко-естетичних видах спорту.

Висновки. Залучення хореографії до спортивних програм техніко-естетичного спрямування має не лише методичний аспект, а й культурно-естетичний. Виразальні засоби хореографії дають змогу розвинути в спортсменів танцювальність, музикальність, емоційність; вони розкривають індивідуальні артистичні риси виконавців, сприяють підвищенню рівня виконавської майстерності спортсменів у цілому.

Хореографічна композиція, побудована за всіма правилами драматургії (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка, фінал) є підґрунтям для створення змагальної програми в будь-якій дисципліні техніко-естетичних видів спорту. Її побудові слугує все різноманіття видів хореографічного мистецтва (класичний, народний, бальний, сучасний та ін. танці), що органічно поєднуються із специфікою спорту. Закінчена змагальна програма має бути видовищною й виразною, відповідати вимогам узгодженості вправ із характером музики, мати оригінальні спортивні елементи й танцювальну «лексику», підкреслювати артистичність спортсменів, синхронність їхнього командного виступу.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Артем'єва, Г., & Мошенська, Т. (2018). Роль і значення хореографії у гімнастичних і танцювальних видах спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 4, 32-36. <https://doi.org/10.15391/sns.v.2018-4.005>.
- Белоковський, В. В. (1985). *Художественное плавание*. Физкультура и спорт.
- Борисенко, С. И. (2000). Повышение исполнительского мастерства гимнасток на основе совершенствования хореографической подготовки. (Автореферат диссертации кандидата педагогических наук). Санкт-Петербургская государственная академия физической культуры имени П. Ф. Лесгафта, Санкт-Петербург.
- Винер-Усманова, И., Крючек, Е., Медведева, Е., & Терехина Р. (2015). *Теория и методика художественной гимнастики: Артистичность и пути её формирования*. Спорт.
- Головко, А. В. (2011). Хореография в современных видах спорта. *Теория и практика физической культуры*, 6, 62-64.

- Жигарева, С. А. (2017). Специальная технико-физическая подготовка высококвалифицированных спортсменов для выполнения акробатических поддержек в эстетической гимнастике. (Диссертация кандидата педагогических наук). Национальный государственный университет физической культуры, спорта и здоровья имени П. Ф. Лесгафта, Санкт-Петербург.
- Луценко, Л. С. (2002). Хореографическая подготовка в акробатическом рок-н-ролле. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 28, 67-74.
- Максимова, М. Н. (2017). *Теория и методика синхронного плавания* (2-е изд.). Спорт.
- Мостовая, Т. Н., Дегтярёв, И. Г., & Дёмочкина, Т. Н. (2017). История становления и развития хореографии как основы технико-эстетических видов спорта. *Наука-2020*, 2, 46-52.
- Новикова, Е. Е. (1981). *Анализ техники синхронного плавания*. ГЦОЛИФК.
- Румба, О. (2006). *Народно-характерная хореография в системе подготовки специалистов по гимнастике и танцам на паркете*. (Автореферат диссертации кандидата педагогических наук). Санкт-Петербургский государственный университет физической культуры имени П. Ф. Лесгафта, Санкт-Петербург.
- Соколова, И. В. (2016). Методические аспекты составления композиций групп в аэробной гимнастике. *Современные исследования социальных проблем*, 12, 41-52. <https://doi.org/10.12731/2218-7405-2016-12-41-52>.
- Сосіна, В. Ю. (2018). Шляхи інтеграції хореографічного мистецтва та техніко-естетичних видів спорту. *Танцювальні студії*, 1, 81-90.
- Сучилин, Н. Г. (2008). Дополнение об искусстве движения и о некоторых особенностях хореографии в спортивной гимнастике. *Физкультура в профилактике, лечении и реабилитации*, 3, 46-49.
- Терехин, В. С., Медведева, Е. Н., Крючек, Е. С., & Баранов, М. Ю. (2015). *Теория и методика акробатического рок-н-ролла: Актуальные проблемы подготовки спортсменов*. Человек.
- Тодорова, В. (2018). *Теоретико-методичні основи хореографічної підготовки в техніко-естетичних видах спорту (на матеріалі спортивної аеробіки)*. ЛДУФК.
- Шипилина, И. (2004). *Хореография в спорте*. Феникс.

REFERENCES

- Artemieva, H., & Moshenska, T. (2018). Rol i znachennia khoreohrafii u himnastychnykh i tantsiuvalnykh vyдах sportu [The role and importance of choreography in gymnastic and dance sports]. *Slobozhanskyi herald of science and sport*, 4, 32-36. <https://doi.org/10.15391/sns.v.2018-4.005> [in Ukrainian].
- Belokovskii, V. V. (1985). *Khudozhestvennoe plavanie [Artistic swimming]*. Fizkultura i sport [in Russian].
- Borisenko, S. I. (2000). *Povyshenie ispolnitel'skogo masterstva gimnastok na osnove sovershenstvovaniia khoreograficheskoi podgotovki [Improving the performing skills of gymnasts on the basis of improving choreographic training]*. (Abstract of PhD Dissertation). Lesgaft State Academy of Physical Education, St. Petersburg [in Russian].
- Golovko, A. V. (2011). Khoreografiia v sovremennykh vidakh sporta [Choreography in modern sports]. *Theory and Practice of Physical Culture*, 6, 62-64 [in Russian].
- Lutcenko, L. S. (2002). Khoreograficheskaia podgotovka v akrobaticheskom rok-n-rolle [Choreographic training in acrobatic rock and roll]. *Pedahohika, psykhohihiia ta medyko-biolihični problemy fizychnoho vykhovanniia i sportu*, 28, 67-74 [in Russian].
- Maksimova, M. N. (2017). *Teoriia i metodika sinkhronnogo plavaniia [Theory and technique of synchronized swimming]* (2nd ed.). Sport [in Russian].

- Mostovaia, T. N., Degtiarev, I. G., & Demochkina, T. N. (2017). Istoriia stanovleniia i razvitiia khoreografii kak osnovy tekhniko-esteticheskikh vidov sporta [The history of formation and development of choreography as the basis of technical-aesthetic sports]. *Nauka-2020*, 2, 46-52. [http://www.nauka-2020.ru/Konf_MK-N-2\(13\)_2017_%20ч%201.pdf](http://www.nauka-2020.ru/Konf_MK-N-2(13)_2017_%20ч%201.pdf) [in Russian].
- Novikova, E. E. (1981). *Analiz tekhniki sinkhronnogo plavaniia [Analysis of synchronized swimming techniques]*. GTcOLIFK [in Russian].
- Rumba, O. (2006). *Narodno-kharakternaia khoreografiia v sisteme podgotovki spetsialistov po gimnastike i tantcam na parkete [Folk-characteristic choreography in the system of training specialists in gymnastics and dance on the floor]*. (Abstract of PhD Dissertation). Lesgaft State University of Physical Education, St. Petersburg [in Russian].
- Shipilina, I. (2004). *Khoreografiia v sporte [Choreography in sports]*. Feniks [in Russian].
- Sokolova, I. V. (2016). Metodicheskie aspekty sostavleniia kompozitsii grupp v aerobnoi gimnastike [Methodological aspects of composing group compositions in aerobic gymnastics]. *Modern Studies of Social Issues*, 12, 41-52. <https://doi.org/10.12731/2218-7405-2016-12-41-52> [in Russian].
- Sosina, V. Yu. (2018). Shliakhy intehratsii khoreorafichnogo mystetstva ta tekhniko-estetichnykh vydiv sportu [Ways of integration of choreographic art and technical-aesthetic sports]. *Dance Studies*, 1, 81-90 [in Ukrainian].
- Suchilin, N. G. (2008). Dopolnenie ob iskusstve dvizheniia i o nekotorykh osobennostiakh khoreografii v sportivnoi gimnastike [Supplement on the art of movement and some features of choreography in gymnastics]. *Fizkultura v profilaktike, lechenii i reabilitatsii*, 3, 46-49 [in Russian].
- Terekhin, V. S., Medvedeva, E. N., Kriuchek, E. S., & Baranov, M. Iu. (2015). *Teoriia i metodika akrobaticeskogo rok-n-rolla. Aktualnye problemy podgotovki sportsmenov [Theory and methodology of acrobatic rock and roll: Actual problems of training athletes]*. Chelovek [in Russian].
- Todorova, V. (2018). *Teoretyko-metodychni osnovy khoreorafichnoi pidhotovky v tekhniko-estetichnykh vyдах sportu (na materialy sportyvnoi aerobiky) [Theoretical and methodological foundations of choreographic training in technical and aesthetic sports (on the material of sports aerobics)]*. Lviv State University of Physical Culture [in Ukrainian].
- Viner-Usmanova, I., Kriuchek, E., Medvedeva, E., & Terekhina, R. (2015). *Teoriia i metodika khudozhestvennoi gimnastiki: Artistichnost i puti ee formirovaniia [Theory and methodology of rhythmic gymnastics: Artistry and the ways of its formation]*. Sport [in Russian].
- Zhigareva, S. A. (2017). *Spetsialnaia tekhniko-fizicheskaia podgotovka vysokokvalifitsirovannykh sportsmenok dlia vypolneniia akrobaticeskikh podderzhok v esteticheskoi gimnastike [Special technical and physical training of highly qualified athletes to perform acrobatic supports in aesthetic gymnastics]*. (PhD Dissertation). Lesgaft National State University of Physical Education, Sport and Health, St. Petersburg [in Russian].